

УДК 37.014.5:37.091.12.011.3-051

Вдовенко І.С.

ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття присвячена теорії і практиці підготовки майбутніх учителів до інноваційної діяльності. Розкривається сутність понять "інноваційна діяльність", "інноваційна педагогічна діяльність", "інноваційна педагогічна компетентність" та їх складові. Наводяться критерії готовності педагога до інноваційної діяльності. Розглядається проблема формування готовності майбутніх учителів до інноваційної діяльності у вищому навчальному закладі. Визначено основні етапи формування у студентів готовності до інноваційної діяльності.

Ключові слова: інновації, інноваційна педагогічна діяльність, інноваційна педагогічна компетентність, професійна готовність.

Постановка проблеми. Сучасне інформаційне суспільство перетворило знання, інформацію, технології на головний ресурс. Наукові розробки стали головною рушійною силою економіки розвинутих держав. Найбільш цінними якостями працівників стали рівень освіти, професіоналізм, здатність до навчання та креативність мислення.

Нині стан соціально-економічного розвитку України потребує підготовки освічених, моральних, мобільних, конструктивних і практичних людей, здатних до співпраці, міжкультурної взаємодії, які мають глибоке почуття відповідальності за долю країни, утвердження її як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної, правової держави. Провідна роль у цьому процесі належить учителям. Однією з важливих якостей педагога, умов успішності його як професіонала є готовність до інноваційної діяльності.

Сьогодні ми маємо чітко окреслену законодавчу базу вищої освіти: Закони України "Про освіту", "Про вищу освіту" та Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рр., в яких відображено тенденції оновлення змісту, форм та методів професійної підготовки педагогічних працівників на основі прогресивних концепцій та запровадження інноваційних технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед учених, які вели дослідження у даному напрямку слід відзначити праці І.Д. Беха, Л.І. Даниленка, І.М. Дичківської, М.В. Кларіна, О.М. Пехоти, О.В. Попової, Л.С. Подимової, А.І. Йригожина, В.А. Сластьоніна, А.В. Хуторського.

Дослідження і впровадження у навчально-виховний процес інноваційних методик є актуальним питанням, вивченню якого присвячено праці сучасних науковців: Л.О. Ворзаської, В.В. Давидової, О.К. Дусавицького, М.П. Козицької, С.М. Лупіновича, Л.І. Нечволода, Н.В. Рєпіної, В.Л. Сухаря, В.П. Телянчука, І.А. Тригуба, Н.В. Фастової, О.В. Франчук, О.Я. Харченко, Г.А. Цукерман, Л.М. Шильцова та ін. Готовність педагога до інноваційної діяльності досліджували А. Веремчук, А.В. Камінська, Г.І. Коберник, О.М. Коберник, Л.І. Пензай, О.О. Поліщук, Г.О. Сиротенко та ін.

Метою даної статті є розкрити теоретичні аспекти практичної підготовки майбутніх учителів до інноваційної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Серед основних завдань, що стоять перед системою вищої педагогічної освіти важливе місце посідає проблема підготовки такого фахівця, який може не лише відтворювати отримані знання, застосувати в знайомих ситуаціях наявні професійні вміння і навички, використовувати вже накопичений суспільством досвід, але і здатний нестандартно, творчо підійти до своєї справи. Виходячи з сучасних реалій і вимог нашого суспільства, провідним завданням професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів технологій стає формування і розвиток особистості вчителя, який володіє творчою індивідуальністю, здатністю до інноваційної діяльності.

У педагогічній науці інноваційна діяльність розуміється як цілеспрямована педагогічна діяльність, заснована на осмисленні власного педагогічного досвіду за допомогою порівняння і вивчення, зміни і розвитку навчально-виховного процесу з метою досягнення більш високих результатів, отримання нового знання, впровадження якісно іншої педагогічної практики [2].

Інноваційна педагогічна діяльність як особливий вид творчої діяльності спрямована на оновлення системи освіти. Вона є результатом активності людини не стільки у пристосуванні до зовнішнього середовища, скільки у зміні його відповідно до особистих і суспільних потреб та інтересів. Інноваційна діяльність, будучи складним і багатоплановим феноменом, своїм змістом охоплює процес взаємодії

індивідів, спрямований на розвиток, перетворення об'єкта, на переведення його в якісно новий стан; системну діяльність щодо створення, освоєння та застосування нових засобів; особливий вид творчої діяльності, що об'єднує різноманітні операції і дії, спрямовані на одержання нових знань, технологій, систем. Усі ці вияви характеризують інноваційну діяльність у педагогічній сфері.

Інноваційна педагогічна діяльність – це заснована на осмисленні практичного педагогічного досвіду цілеспрямована педагогічна діяльність, орієнтована на зміну й розвиток навчально-виховного процесу з метою досягнення вищих результатів, одержання нового знання, формування якісно іншої педагогічної практики.

Тараджук Н.В. у своїй монографії виділяє наступні критерії готовності педагога до інноваційної діяльності: усвідомлення необхідності інноваційної діяльності; готовність до творчості; впевненість у тому, що прийняте до впровадження нововведення принесе позитивний результат; узгодженість особистих цілей з інноваційною діяльністю; готовність до подолання творчих невдач; технологічна готовність; позитивна оцінка свого попереднього досвіду в світлі інноваційної діяльності; здатність до професійної рефлексії [8, с. 25].

Багато проблем, що постають перед педагогами, які працюють в інноваційному режимі, пов'язані з низькою інноваційною компетентністю.

Інноваційна компетентність педагога – система мотивів, знань, умінь, навичок, особистісних якостей педагога, що забезпечує ефективність використання нових педагогічних технологій у роботі з дітьми [3, с. 277].

Компонентами інноваційної компетентності педагога є: поінформованість про інноваційні педагогічні технології; належне володіння їх змістом і методикою; висока культура використання інновацій у навчально-виховній роботі; особиста переконаність у необхідності застосування інноваційних педагогічних технологій.

Важливим завданням педагогічних навчальних закладів є підготовка студентів до впровадження нових технологій навчального й виховного процесу у майбутній професійній діяльності. Формування у студентів готовності до інноваційної діяльності передбачає, перш за все, глибоке вивчення теоретичних питань удосконалення навчально-виховного процесу, позитивних сторін педагогічних теорій, ідей та технологій, які вже досліджувалися і упроваджувалися в педагогічну практику. Тільки на основі ґрунтовної роботи щодо вивчення фундаментальних педагогічних теорій і технологій, осмислення механізму їх упровадження є можливість підвищити рівень підготовки майбутніх учителів до інноваційної діяльності у сфері навчання й виховання.

Концептуальні положення підготовки майбутніх учителів до інноваційної діяльності найчіткіше сформульовані у роботі Є. Морозова та П. Підкасистого [7]. Ці науковці виділили такі її напрями: формування у студентів емоційно-ціннісного ставлення до інноваційної діяльності; озброєння знаннями та вміннями, пов'язаними із впровадженням нововведень; формування науково-педагогічного мислення майбутніх педагогів, методологічних та методичних основ організації дослідницької роботи.

При цьому підкреслюється необхідність введення у систему підготовки останнього компонента, що дозволить не тільки виховувати педагогів, які активно застосовують нові ідеї, але й здатних їх генерувати та експериментально перевіряти.

На першому етапі передбачається розвиток творчої спрямованості та сприйнятливості до нового, потреби в пошуковій діяльності студентів-першокурсників, формування в них здатності виявляти, формулювати, аналізувати й розв'язувати творчі педагогічні завдання.

На другому етапі студенти опановують основи методології наукового пізнання, педагогічного дослідження та методи педагогічних досліджень, знайомляться з основними поняттями інноваційної педагогіки, різноманітними типами інноваційних навчальних закладів та альтернативними загальнопедагогічними технологіями навчання.

На третьому етапі освоюються технології інноваційної діяльності. Тут майбутні вчителі беруть участь у розробці авторської програми (як колективної, так і індивідуальної), вчать аналізувати та прогнозувати розвиток нововведення, труднощі його впровадження.

Четвертий етап охоплює практичну роботу на експериментальному майданчику, застосування нововведення, корекцію, відстеження результатів експериментальної роботи, самоаналіз професійної діяльності.

Структуру готовності до інноваційної педагогічної діяльності розглядають як сукупність мотиваційного (спрямованість), когнітивного (інтелект), креативного (креативність, уява, творче мислення), рефлексивного (самооцінка, самоконтроль) компонентів, які пов'язані між собою. Так, мотиваційний компонент готовності до інноваційної педагогічної діяльності виражає усвідомлене ставлення педагога до інноваційних педагогічних технологій та їх ролі у розв'язанні актуальних завдань освіти. Когнітивний компонент готовності до інноваційної педагогічної діяльності об'єднує сукупність знань педагога про суть і специфіку інноваційних педагогічних технологій, комплекс умінь і навичок, застосуванням їх у структурі власної професійної діяльності. Креативний компонент готовності до інноваційної педагогічної діяльності реалізується в оригінальному розв'язанні педагогічних завдань, в імпровізації, нетрадиційних ходах до організації навчально-виховного процесу, творчій взаємодії з

вихованцями. Рефлексивний компонент готовності до інноваційної педагогічної діяльності характеризує пізнання й аналіз педагогом власної свідомості та діяльності [3, с. 277-287]

Підготовку майбутніх учителів до інноваційної діяльності необхідно створювати, враховуючи взаємозв'язки та взаємодію традиційних курсів, що входять як невід'ємні складові в систему підготовки вчителів, та побудовою нових для них зв'язків й залежностей з інноваційною педагогікою. Інноваційна педагогіка як молода дисципліна має органічно ввійти до існуючої системи.

Процес формування готовності до впровадження інновацій та досягнення студентами технологічного факультету Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка певного рівня здійснюється протягом усього періоду навчання у вищій школі і у своєму розвитку проходить кілька етапів. На підготовчому етапі студенти засвоюють базові психолого-педагогічні знання, окремі з яких є складовими когнітивного компонента готовності й основою професійної діяльності педагога. На цьому ж етапі проходить початкове формування окремих складових операційного компонента готовності, які насамперед, пов'язані з умінням цілепокладання, діагностування, проектування, прогнозування, починається формування професійної спрямованості студентів на організацію творчої навчально-виховної діяльності з учнями. У процесі навчально-тренувального етапу здійснюється цілеспрямована підготовка студентів до використання нових технологій навчання і виховання під час проведення лекційних та практичних занять із курсів "Педагогічна майстерність", "Методика трудового навчання", "Методика професійного навчання". Створюються умови для формування у студентів складових мотиваційного компонента готовності, відбувається опанування знань, які безпосередньо стосуються інноваційної діяльності; водночас відпрацьовуються необхідні професійні уміння, що є обов'язковими і необхідними у процесі впровадження нових технологій різних рівнів складності. Практичний етап підготовки студентів у першу чергу пов'язаний із подальшим удосконаленням елементів операційного компонента готовності, що здійснюється у процесі самостійного використання інновацій та апробації студентами їх змістовно-структурних варіантів під час педагогічних практик на IV, V та VI курсах та при написанні курсових та випускних робіт бакалавра і магістра.

Висновки. На основі проаналізованих існуючих в теорії й практиці підходів розв'язання проблеми підготовки майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності, показано, що у процесі такої підготовки актуалізується проблема практичного освоєння майбутніми вчителями інновацій (загально-педагогічних, професійно-фахових, персонал-технологій). Добираючи педагогічно доцільні методи і форми навчання для усунення проблем підготовки до інноваційної діяльності, треба враховувати необхідності активізації внутрішніх сил та механізмів діяльності студентів у оволодінні теорією та практикою педагогічних інновацій, створення умов для забезпечення творчої атмосфери навчальної роботи.

Використані джерела

1. Вдовенко І.С. Психолого-педагогічні передумови підготовки майбутніх учителів у процесі інноваційної діяльності / І.С. Вдовенко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка [Текст]. – Вип. 112 (2). – Чернігів, 2013 (Серія: Педагогічні науки). – С. 57-60.
2. Веремчук Алла. Інноваційна діяльність сучасного вчителя початкових класів [Електронний ресурс] / Алла Веремчук // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – № 5 (Ч.1). – 2012. – Режим доступу: http://library.udpu.org.ua/library_files/probl_sych_vchutela/2012/5_1/visnuk_14.pdf
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. Навчальний посібник / І.М. Дичківська. – К., 2004. – 352 с.
4. Закон України "Про інноваційну діяльність" [Електронний ресурс]: редакція від 05.12.2012 // Верховна рада України. – Режим доступу: zakon3.rada.gov.ua/laws/show/40-15
5. Закон України "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності України" [Електронний ресурс]: редакція від 05.12.2012 // Верховна рада України. – Режим доступу: zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3715-17
6. Кoberник О.М. Підготовка майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності [Електронний ресурс] / О.М. Кoberник, Г.І. Кoberник. – 2005. – Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/804/2/57239C87.pdf>
7. Попова О.В. Становлення і розвиток інноваційних педагогічних ідей в Україні у XX столітті. – Харків: ОВС, 2001. – 256 с.
8. Тараджук Н.В. Інноваційні технології: креативно-виховний аспект: монографія / Н.В. Тараджук, О.П. Панасюк. – Луцьк : Твердиня, 2009. – 164 с.

**THEORY AND PRACTICE
OF FUTURE TEACHERS' TRAINING
FOR THE INNOVATIVE ACTIVITY**

The article is devoted to the theory and practice of future teachers' training for the innovative activity. There were described the essence of the concepts of "innovation", "innovative pedagogical activity", "innovative pedagogical competence" and their components. There was given the criteria for teacher's readiness to innovative activity. The problem of formation of future teachers' readiness to innovation in higher education institution was analyzed. There were defined the main stages of formation of the students' readiness for innovation.

The theoretical basis of students' training for the innovative activity are the singled up innovation trends of teachers in the learning process. These include: creating of author programs, introduction to the process of professional training of various types, forms, teaching methods, an effective combination of traditional and innovative approaches to the educational process (individualization of learning, work with gifted students, interactive methods, non-standard classes, project method, theory of inventive tasks, educational games, etc.), selection and creation of learning tools, organization of students' work with educational information in the classroom, the search for effective forms of interaction between teacher and students, forms of support and assistance to future teachers while doing the practical tasks.

Basing on the analyzed existing in the theory and practice approaches to the problem of preparing future teachers for innovative teaching activities, it was shown that while the process of such preparation, there actualizes the issue of practical learning of innovation by future teachers (general educational, vocational and professional staff technology). Analysis of theoretical approaches to the training of teachers as subjects of innovation allowed us to determine that, today, it requires the use of forms and methods in this process that combine the informative – educational and activity components of the training that are aimed at future teachers' personality development, that are able to fulfill their mission in the social and professional structure of society on a high level.

Key words: *innovation, innovative pedagogical activity, innovative pedagogical competence, professional readiness*

Стаття надійшла до редакції 28.10.2016 р.